

СТАНКО А. П.,
аспірант кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
(Міжнародний гуманітарний
університет)

УДК 341.645.5:341.64
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.33>

ЮРИСДИКЦІЙНІ МЕЖІ МІЖНАРОДНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ТРИБУНАЛІВ ЩОДО АПЕЛЯЦІЙНИХ І ПЕРЕГЛЯДОВИХ ПРОЦЕДУР

У статті досліджуються юрисдикційні межі міжнародних кримінальних трибуналів у контексті реалізації апеляційних і переглядових процедур.

Акцент зроблено на нормативно-правовому регулюванні апеляції та перегляду справ у практиці Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії, Міжнародного кримінального трибуналу для Руанди та Міжнародного кримінального суду.

Аналізуються відмінності між апеляційною процедурою, яка є елементом звичайного процесуального циклу, та процедурою перегляду, яка є винятковим засобом правового захисту у разі нововиявлених обставин.

Аналізуються питання юрисдикції, стандарти доказування, а також вплив рішень апеляційних і переглядових палат на розвиток прецедентного права. Окрема увага приділяється проблематиці повторного розгляду справ за нововиявленими обставинами та ролі механізмів контролю за судовими помилками.

Розглянуто ключові справи, що демонструють підходи трибуналів до тлумачення підстав для апеляцій і перегляду, зокрема справи *Dusko Tadić*, *Jean-Bosco Barayagwiza*, *Lubanga*, *Katanga*, *Bemba* та *Gbagbo*.

Окрема увага приділена напруженню між принципом остаточності судових рішень і забезпеченням процесуальних прав обвинувачених. Автор доходить висновку, що міжнародна практика поступово формує збалансований підхід, який поєднує стабільність судової системи з ефективним захистом права на справедливий суд. У статті також висвітлює взаємозв'язок між ефективністю цих процесуальних інструментів і принципами справедливого судового розгляду.

Автор пропонує власні висновки щодо вдосконалення процедур апеляції та перегляду, що можуть бути враховані в подальшому розвитку міжнародних кримінальних інституцій.

Стаття спрямована на осмислення меж юрисдикції міжнародних кримінальних інституцій і покликана сприяти подальшому вдосконаленню механізмів оскарження судових рішень у міжнародному правосудді. У цьому контексті доцільним є посилення координації між міжнародними інституціями, розробка спільних процесуальних стандартів, а також поглиблення доктринального осмислення юрисдикційних аспектів апеляцій і переглядів у міжнародному праві.

Ключові слова: міжнародне кримінальне правосуддя, апеляція, перегляд справи, Міжнародний кримінальний суд, трибунали *ad hoc*, юрисдикція.

Stanko A. P. Jurisdictional limits of international criminal tribunals concerning appellate and review procedures

The article explores the jurisdictional boundaries of international criminal tribunals in the context of appellate and review proceedings.

Particular attention is given to the legal regulation of appeal and review mechanisms in the jurisprudence of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia

(ICTY), the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR), and the International Criminal Court (ICC).

The analysis distinguishes between appeals, as part of the regular procedural cycle, and review proceedings, which constitute an exceptional remedy in cases involving newly discovered facts.

The article examines issues of jurisdiction, standards of proof, and the impact of appellate and review chamber decisions on the development of international criminal jurisprudence. Special attention is devoted to the reconsideration of cases in light of newly discovered evidence and the role of legal mechanisms aimed at correcting judicial errors.

Key cases are discussed to illustrate how tribunals interpret the grounds for appeal and review, including *Dusko Tadić*, *Jean-Bosco Barayagwiza*, *Lubanga*, *Katanga*, *Bemba*, and *Gbagbo*.

The article highlights the tension between the principle of finality of judgments and the protection of the procedural rights of the accused. It argues that international practice is gradually forming a balanced approach that reconciles the stability of judicial outcomes with effective protection of the right to a fair trial.

The article also discusses the relationship between the effectiveness of appellate and review mechanisms and the broader principles of fair trial guarantees.

The author puts forward conclusions regarding the improvement of appeal and review procedures that may contribute to the future development of international criminal institutions.

The article aims to reflect on the limits of jurisdiction exercised by international criminal bodies and to promote further refinement of judicial review mechanisms in international criminal justice.

In this context, the need for enhanced coordination among international institutions, the development of common procedural standards, and deeper doctrinal reflection on the jurisdictional aspects of appeals and reviews in international law is emphasized.

Key words: *international criminal justice, appeal, review, International Criminal Court (ICC), ad hoc tribunals, jurisdiction.*

Вступ. У системі міжнародного кримінального правосуддя важливе значення має не лише первинна юрисдикція міжнародних трибуналів, а й процедури апеляції та перегляду судових рішень, які забезпечують дотримання справедливості, законності та процесуального балансу. Юрисдикційні межі міжнародних трибуналів у цьому контексті визначають не лише обсяг повноважень щодо перегляду рішень, а й впливають на сталість судової практики, легітимність правосуддя та права обвинувачених. Особливу увагу привертають відмінності в підходах Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії (далі – МКТЮ), Міжнародного кримінального трибуналу для Руанди (далі – МКТР), Постійної палати міжнародного кримінального суду (далі – МКС), а також спеціальних і гібридних судів. У зв'язку з цим дослідження особливостей апеляційних і переглядових процедур у контексті юрисдикції різних трибуналів є актуальним як у теоретичному, так і в прикладному вимірі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження юрисдикційних меж міжнародних трибуналів щодо здійснення апеляційних і переглядових процедур, аналіз їх нормативно-правових засад, процедурної практики, а також виявлення спільних рис і розбіжностей між підходами різних інституцій. У роботі також розглянуто практичні виклики, пов'язані з ефективністю оскарження судових рішень, дотриманням принципів справедливого суду та стандартів прав людини на міжнародному рівні.

Результати дослідження. Система міжнародного кримінального правосуддя передбачає можливість перегляду рішень трибуналів шляхом апеляцій або переглядових процедур, що є ключовим інструментом забезпечення справедливості та захисту прав обвинувачених.

Однак обсяг юрисдикції міжнародних трибуналів у цьому контексті суворо регламентований як статутними положеннями, так і практикою.

Юрисдикція апеляційних палат визначається у статутах відповідних трибуналів, зокрема Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії, Міжнародного кримінального трибуналу для Руанди, а також Міжнародного кримінального суду. У Статуті МКС передбачено, що апеляція можлива лише у разі процесуальних помилок, неправильного застосування права або істотної помилки факту, яка вплинула на рішення [1, р. 372].

Особливо важливим є розмежування між апеляцією та переглядом справи [2, р. 588–589]. Апеляція передбачає перегляд рішення на підставі аргументів сторін, тоді як перегляд ініціюється нововиявленими фактами, що не були доступні на момент винесення вироку або рішення. Наприклад, у справі «Багосора та інші» (МКТР), перегляд було дозволено після подання нових доказів, що могли істотно вплинути на початкову оцінку подій [3, р. 56].

Проаналізуємо більш детально процедуру апеляції та перегляду справи в міжнародних кримінальних трибуналах. Розмежування між апеляцією та переглядом справи в міжнародних кримінальних трибуналах є фундаментальним елементом процесуального права, що визначає характер і межі перегляду судових рішень. Апеляція й перегляд мають спільну мету – забезпечення справедливості судочинства – проте значно відрізняються за процесуальним змістом, підставами та функціональним навантаженням.

Апеляція, як правило, подається стороною провадження (обвинуваченням або захистом) після ухвалення вироку чи рішення по суті справи. Вона спрямована на перевірку дотримання матеріального і процесуального права під час розгляду справи, на основі вже зібраних доказів. У міжнародному кримінальному праві апеляційні процедури чітко регламентовані, зокрема в статутних документах *ad hoc* трибуналів. Наприклад, стаття 81 Римського статуту передбачає право на апеляцію у разі визнання винуватості або ухвалення вироку [4, р. 347].

Перегляд справи – це процедура, що ініціюється лише за наявності нововиявлених обставин, які не були відомі суду під час розгляду справи, але могли б істотно вплинути на результат. Це так званий *extraordinary remedy*, який не є продовженням основного процесу, як апеляція, а скоріше винятком, покликаним виправити суттєві судові помилки, що стали відомі після завершення розгляду. У Римському статуті це передбачено у статті 84, де йдеться про можливість перегляду у разі виявлення вирішальних фактів, які були невідомі в момент винесення вироку або рішення [2, р. 281].

Важливість розмежування між апеляцією та переглядом полягає у різних стандартах доказування, процедурах ініціації та обмеженнях у часі. Апеляція є стандартною частиною процесуального циклу і може подаватися у встановлений строк після винесення рішення, тоді як перегляд допускається лише в обмежених випадках і часто через значний проміжок часу після закінчення справи.

Міжнародна практика чітко демонструє відмінності між цими процедурами. Наприклад, в рішенні у справі *Prosecutor v. Dusko Tadić*, Апеляційна палата МКТЮ підтвердила обмеженість підстав для перегляду, наголосивши, що така процедура не може використовуватись як прихована апеляція [5]. У справі *Prosecutor v. Jean-Bosco Barayagwiza*, Апеляційна палата МКТР застосувала принципи перегляду у зв'язку з нововиявленими фактами, що підняло питання про недопустимість подвійної оцінки доказів під виглядом перегляду [6].

Таким чином, чітке розмежування між апеляцією та переглядом справи дозволяє зберігати баланс між правом на справедливий суд і стабільністю судових рішень. Право на справедливий судовий розгляд сьогодні є одним із фундаментальних принципів міжнародного права прав людини, закріпленим як у статті 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [7], так і в статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [8]. Це право включає низку гарантій, серед яких особливе місце займають право на розгляд справи незалежним і неупередженим судом, презумпція невинуватості, право на апеляцію та стабільність судових рішень.

У контексті міжнародного кримінального судочинства право на апеляцію та можливість перегляду рішень судів набувають особливого значення, оскільки йдеться про справи, що стосуються найтяжчих злочинів – геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів. Наприклад, Статут Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії передбачав створення окремої Апеляційної палати, яка розглядала як апеляції сторін, так і прохання про перегляд рішень у виняткових випадках [9].

Практика трибуналів демонструє прагнення до забезпечення балансу між правом на оскарження та необхідністю правової визначеності. Стабільність судових рішень виступає запорукою довіри до системи міжнародного кримінального правосуддя. Водночас, у забезпеченні справедливості вироку суди мають діяти з урахуванням нововиявлених фактів, що може призводити до перегляду рішень. Наприклад, у справі *Lubanga* МКС розглянув апеляцію щодо кваліфікації злочинів та обґрунтування доказів, що стало важливим прецедентом у контексті зміцнення стандартів доказування [10].

Деякі дослідники, зокрема Кай Амбос, зазначають, що міжнародне кримінальне судочинство перебуває у стані напруження між принципом остаточності рішень і дотриманням процесуальних прав обвинувачених, і це напруження має вирішуватись шляхом розвитку судової практики, яка забезпечує обидві цінності одночасно [2, р. 639]. Так, Статут МКС передбачає чітко визначені підстави для подання апеляції, зокрема на вирок або інше судове рішення. Відповідно до статті 81(1)(b) Римського статуту, апеляція можлива у випадку процесуальної помилки, помилки у застосуванні або тлумаченні права, а також істотної помилки факту, яка вплинула на рішення або вирок [11].

Практика МКС демонструє складність балансу між принципом остаточності судових рішень і необхідністю забезпечення належного процесу. Так, у справі *The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo* прокурор оскаржив м'якість вироку, вважаючи, що Суд не врахував усю шкоду, заподіяну дітям-солдатам. Було висунуто аргумент про істотну помилку факту. Однак Апеляційна палата у 2014 році підтвердила вирок, дійшовши висновку, що суд першої інстанції не припустився помилок, які могли суттєво вплинути на остаточне рішення [12].

В іншій справі, *The Prosecutor v. Germain Katanga*, обвинувачений оскаржив правову кваліфікацію злочинів, посилаючись на помилки у тлумаченні норм міжнародного гуманітарного права, зокрема щодо командної відповідальності. Проте у 2015 році Апеляційна палата МКС відхилила скаргу, визнавши, що суд першої інстанції не допустив юридичних або фактичних помилок, які вплинули б на обґрунтованість вироку [13].

Особливої уваги заслуговує справа *Jean-Pierre Bemba Gombo*, яка є прецедентом скасування вироку на підставі апеляції. У 2016 році Бемба був засуджений за злочини проти людяності та воєнні злочини. Однак у 2018 році Апеляційна палата скасувала вирок, вказавши, що Суд першої інстанції допустив істотну помилку у фактичному аналізі командної відповідальності: було проігноровано зусилля Бемби щодо запобігання вчиненню злочинів його підлеглими [14]. Ця справа продемонструвала, що навіть в умовах суворих критеріїв, апеляція може ефективно виправити суттєві процесуальні та фактичні порушення.

Виправдання Лорана Гбагбо у справі *The Prosecutor v. Laurent Gbagbo* також стало предметом апеляційного розгляду. Прокуратура оскаржила рішення, посилаючись на процесуальні помилки, пов'язані з недостатнім обґрунтуванням висновків про відсутність провини. Проте у 2021 році Апеляційна палата залишила рішення в силі, визнавши, що воно відповідає вимогам процесуальної справедливості [15].

Вказані приклади свідчать про те, що апеляційні механізми у МКС є дієвим інструментом контролю за дотриманням стандартів справедливого судового розгляду. Водночас апеляційна процедура обмежена суворими підставами, що запобігає зловживанню правом на перегляд і гарантує стабільність рішень. Міжнародне кримінальне судочинство перебуває у стані напруження між принципом остаточності рішень і дотриманням процесуальних прав обвинувачених, і це напруження має вирішуватись шляхом розвитку судової практики, яка забезпечує обидві цінності одночасно [2, р. 327].

Таким чином, юрисдикційні межі апеляцій у МКС чітко визначені Статутом і підтверджені судовою практикою. Суд демонструє стриманість у скасуванні рішень, втручаючись лише за наявності серйозних порушень, що свідчить про належне функціонування механізму верховенства права на міжнародному рівні.

Отже, практика міжнародних трибуналів свідчить про поступове формування збалансованого підходу до реалізації права на справедливий суд у контексті апеляційних та переглядових процедур. Основним викликом залишається гарантування процесуальної справедливості без шкоди для стабільності та авторитету міжнародного кримінального правосуддя.

Отже, баланс між правом на справедливий суд і стабільністю судових рішень у контексті міжнародного кримінального правосуддя має особливу вагу, оскільки йдеться про серйозні порушення міжнародного гуманітарного права та злочини проти людяності, де помилка у процедурі може мати глобальні правові та політичні наслідки.

Компетенція трибуналів у цьому контексті обмежується лише тими підставами, які передбачені їхніми статутами. Наприклад, у справі «Прокурор проти Тадіча» апеляційна палата МКТЮ підтвердила, що її юрисдикція не поширюється на перегляд доказів поза межами встановлених критеріїв, навіть якщо ці докази можуть викликати сумніви щодо законності вироку [5].

Варто зазначити, що апеляційна практика міжнародних трибуналів демонструє схильність до обмежувального тлумачення власної юрисдикції задля збереження стабільності судових рішень та уникнення зловживання механізмом перегляду. Так, апеляційна палата МКТР у справі «Нтавананда» підкреслила, що повторне оскарження рішень на основі аналогічних фактів, уже розглянутих у суді першої інстанції, є неприпустимим [16].

На відміну від національних систем, міжнародне правосуддя має складнішу структуру юрисдикції, оскільки оперує не лише нормами внутрішнього права, а й загальновизнаними принципами міжнародного гуманітарного права. Саме тому підхід до апеляції й перегляду вимагає балансу між правом на справедливий розгляд справи та стабільністю правосуддя. Водночас ці механізми залишаються важливими засобами реагування на судові помилки, особливо в контексті тяжких міжнародних злочинів.

Таким чином, юрисдикційні межі міжнародних трибуналів щодо апеляцій та переглядів чітко обмежені як матеріальними, так і процесуальними нормами. Їх дотримання є необхідною умовою ефективного та справедливого функціонування системи міжнародного кримінального правосуддя.

Висновки. Дослідження юрисдикційних меж міжнародних кримінальних трибуналів щодо апеляційних і переглядових процедур дає змогу зробити низку важливих висновків. По-перше, апеляційна та переглядова юрисдикція є невід'ємною складовою системи міжнародного кримінального правосуддя, яка забезпечує не лише захист прав обвинувачених, а й підтримання процесуального балансу, зміцнення довіри до судових рішень та відповідність нормам міжнародного права.

По-друге, аналіз юрисдикційних положень статутів різних трибуналів свідчить про наявність спільних засад (наприклад, підстави для апеляції: помилка права, факту або порушення процесуальних норм), але водночас і про розбіжності у деталізації процедур, обсязі повноважень та стандартів доказування. Зокрема, МКС має більш розвинуту апеляційну систему, що включає спеціальні палати та можливість апеляції як щодо вини, так і щодо покарання.

По-третє, важливо підкреслити, що юрисдикція трибуналів у сфері перегляду рішень є вужчою за апеляційну. Перегляд рішень можливий лише за наявності нововиявлених фактів, які могли б істотно змінити результат справи, як це передбачено в статті 25 Статуту МКС. Практика перегляду є доволі обмеженою, що обумовлює потребу в чіткому процесуальному регулюванні та підвищенні доступності цієї процедури в інтересах правосуддя.

По-четверте, в умовах створення спеціальних і гібридних трибуналів виникають додаткові виклики щодо розмежування національної та міжнародної юрисдикції, а також процесуальної сумісності систем оскарження. Це вимагає уніфікації стандартів і забезпечення узгодженості між трибуналами.

По-п'яте, питання справедливості, правової визначеності та рівності сторін у апеляційних процедурах набуває особливого значення в контексті захисту прав людини. Незважаючи на прогрес у забезпеченні апеляційного доступу, низка справ свідчить про потребу вдосконалення процедур, зокрема щодо ефективності юридичної допомоги, строків розгляду апеляцій і стандартів обґрунтування рішень апеляційними палатами.

Загалом, можна зробити висновок, що апеляційна і переглядова юрисдикція є критично важливими елементами системи міжнародного кримінального правосуддя. Подальше вдосконалення цих процедур потребує як зміцнення нормативної бази, так і розвиток практики, орієнтованої на захист прав усіх учасників процесу. У цьому контексті доцільним є посилення координації між міжнародними інституціями, розробка спільних процесуальних стандартів, а також поглиблення доктринального осмислення юрисдикційних аспектів апеляцій і переглядів у міжнародному праві.

Список використаних джерел:

1. Cassese A. *International Criminal Law*. Oxford University Press, 2008. 742 p.
2. Ambos K. *Treatise on International Criminal Law*. Volume III: *International Criminal Procedure*. Oxford University Press, 2016. 832 p.
3. ICTR, Bagosora et al. (Case No. ICTR-98-41-T). *Judgment and Sentence*, 18 December 2008. URL: <https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/icttr/2008/en/92006> (дата звернення: 25.05.2025).
4. Bassiouni M.C. *Introduction to International Criminal Law*. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2013. 1088 p.
5. ICTY, *Prosecutor v. Tadić* (Case No. IT-94-1-A). *Appeals Judgment*, 15 July 1999. URL: <https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/icty/1999/en/40180> (дата звернення: 25.05.2025).
6. ICTR, *Prosecutor v. Jean-Bosco Barayagwiza* (Case No. ICTR-97-19-AR72), *Decision*, 3 November 1999. URL: https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/jud_supplement/supp9-e/barayagwiza.htm (дата звернення: 25.05.2025).
7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 25.05.2025).
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_004 (дата звернення: 25.05.2025).
9. Statute of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 1993. URL: <https://www.icty.org/en/documents/statute-tribunal> (дата звернення: 25.05.2025).
10. *Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, ICC-01/04-01/06, *Judgment*, 14 March 2012. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01-04-01-06-2842> (дата звернення: 25.05.2025).
11. Римський Статут Міжнародного кримінального суду, 17.07.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 25.05.2025).
12. *Judgment on the appeal of Mr Lubanga Dyilo against his conviction*. ICC-01/04-01/06-3121, 1 December 2014. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-01/06-3121-red> (дата звернення: 25.05.2025).
13. *Judgment on the appeal of Germain Katanga against the decision on the sentence*. ICC-01/04-01/07-3484, 13 November 2015. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-01/06-3121-red> (дата звернення: 25.05.2025).
14. *Judgment on the appeal of Jean-Pierre Bemba Gombo*. ICC-01/05-01/08-3636, 8 June 2018. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/05-01/08-3636-red> (дата звернення: 25.05.2025).
15. *Judgment on the appeal of the Prosecutor against the oral decision of Trial Chamber I of 15 January 2019*. ICC-02/11-01/15-1400, 31 March 2021. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/11-01/15-1400> (дата звернення: 25.05.2025).
16. ICTR, *Ntwavugama v. Prosecutor* (Case No. ICTR-96-12-A). *Appeals Chamber Decision*, 3 April 2003. URL: <https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/icttr/1998/en/19275> (дата звернення: 25.05.2025).

